

Дидух К., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, г. Киев

**КОГЕЗИЯ В ТЕКСТАХ ПОТОКА СОЗНАНИЯ
(на материале романов В. Вулф)**

В статье на примере романов В. Вулф «На маяк» и «Волны» рассматриваются особенности стиля модернистской прозы, где одним из главных художественных приемов выступает «поток сознания». Анализ типов когезии в текстах «потока сознания» свидетельствует, что эти средства создают не хаотическое нагромождение мыслей, а целостную картину художественного произведения.

Ключевые слова: когезия, модернистская проза, стилевая доминанта, «поток сознания», типы когезии, дискурс, перевод.

Didukh Kh., Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

**COHESION IN THE TEXTS OF “STREAM OF CONSCIOUSNESS”
(based on novels by V. Woolf)**

The article presents the essential features of modernist prose style where «stream of consciousness» is one of the main artistic devices. It is based on Virginia Woolf’s novels «To the Lighthouse» and «Waves». The analysis of cohesion types in these “stream of consciousness” texts proves that they create not a chaotic accumulation of thoughts but a holistic picture of a literary work.

Keywords: cohesion, modernist prose, stylistic dominance, “stream of consciousness”, types of cohesion, discourse, translation.

УДК 81'255=134.2

Дорошенко О.Ю., асп.,
Институт філології КНУ ім. Тараса Шевченка, м. Київ

**ВІДТВОРЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ
В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАННЯ
ХУЛІО КОРТАСАРА “ПРОДОВЖЕНІСТЬ ПАРКІВ”**

У статті розглядається естетична інформація про емоційно-оцінне ставлення автора до створюваної ним художньої дійсності. Детально аналізується переклад мовних засобів, які несуть таку інформацію.

Ключові слова: художній переклад, естетична інформація.

У художньому перекладі особливо важливу роль відіграє естетична інформація, про що свідчить увага до неї перекладознавців. Саме поняття естетичної інформації

ції виявляється дуже складним і широким у застосуванні до художнього перекладу. Так, С.Гончаренко називає її складним інформаційним комплексом і виділяє в ньому сім видів [Гончаренко 1987, 41]. Це питання практично невичерпне для дослідження через сам предмет художнього перекладу, в якому багато індивідуального, суб'єктивного. Зазначене вище зумовлює **актуальність** нашої розвідки, **метою** якої є аналіз відтворення естетичної інформації в українському перекладі оповідання Хуліо Кортасара “Продовженість парків”.

Об'єктом дослідження є естетична інформація в названому оповіданні.

Предметом дослідження є способи відтворення такої інформації, тобто мовних засобів, за допомогою яких автор передає свою емоційну оцінку.

Новизна дослідження полягає у виявленні імпліцитних оцінних значень у оригіналі та їх аналізі в перекладі.

Розглядаючи естетичну інформацію в першу чергу слід звернутися до поняття естетики. За словами Л.Т.Левчук, це наука про становлення й розвиток чуттєвої культури людини. Таке загальне визначення впливає з органічної єдності двох своєрідних частин цієї науки, а саме: специфіки естетичного як ціннісного ставлення людини до дійсності та художньої діяльності людини [Левчук 2010, 4]. Таким чином, естетична інформація має передавати відомості ціннісного характеру, що впливатимуть на емоційну сферу людини. У такому разі правомірним є визначення естетичної інформації Н.С.Валгіною, яка пов'язує її з категоріями оцінного, емоційного та етичного плану [Валгіна 2003, 46].

Виходячи із зазначеного вище, під естетичною інформацією ми розуміємо емоційно-оцінне ставлення автора до створеної ним художньої дійсності, яке тією чи іншою мірою має вплив на читача.

Естетичний аспект оповідання “Продовженість парків” своєрідний тим, що оцінка в тексті не висловлюється прямо. Вона виявляється прихованою в деяких мовних засобах, що містять як частину свого значення оцінну сему. І тільки поступово читач може виявити авторські імплікації в тексті. Це створює певні труднощі для перекладу, оскільки вимагає особливої уваги.

Оповідання лаконічно в два абзаци розповідає про здійснення жінкою та коханцем вбивства її чоловіка. На початку твору чоловік читає роман про те, як персонажі йдуть вбивати чоловіка, а в кінці виявляється, що це він сам, адже коханець замахається над ним з ножем. Тобто чоловік переходить від віртуального читання до своєї реальності, і коло замикається.

Загалом твір має цілком реалістичний сюжет з несподіваною кінцівкою фантастичного характеру. При аналізі тексту оригіналу нами виявлено шість мовних засобів, що вказують на авторську емоційну оцінку, яка, в свою чергу, важлива для формування ідеї твору. Разом вони передають інформацію про те, що за скоєний злочин можна понести покарання.

Порівняльний аналіз оригіналу і перекладу виявляє збереження в перекладі реалістичності опису подій, фантастичної кінцівки твору. Однак мовні засоби з авторською емоційною оцінкою втрачені: три засоби замінені, а інші три – вилучені.

Ці мовні засоби сконцентровані в уривку, що ми наводимо нижче. Для більшої зручності аналізу вони виділені курсивом.

Palabra a palabra, absorbido por la sórdida disyuntiva de los héroes, dejándose ir hacia las imágenes que se concertaban y adquirirían color y movimiento, fue testigo del último encuentro en la cabaña del monte. Primero entraba la mujer, recelosa; ahora llegaba el amante, lastimada la cara por el chicotazo de una rama. Admirablemente restañaba ella la sangre con sus besos, pero él rechazaba las caricias, no había venido para repetir las ceremonias de una pasión secreta, protegida por un mundo de hojas secas y senderos furtivos. El puñal se entibiaba contra su pecho, y debajo latía la libertad agazapada. Un diálogo anhelante corría por las páginas como un arroyo de serpientes, y se sentía que todo estaba decidido desde siempre. Hasta esas caricias que enredaban el cuerpo del amante como queriendo retenerlo y disuadirlo, dibujaban abominablemente la figura de otro cuerpo que era necesario destruir. Nada había sido olvidado: coartadas, azares, posibles errores. A partir de esa hora cada instante tenía su empleo minuciosamente atribuido. El doble repaso despiadado se interrumpía apenas para que una mano acariciara una mejilla. Empezaba a anochecer [Cortazar 2012, 10].

Слово за словом, захоплений несумовитим непорозумінням героїв твору, образи яких ставали йому чимраз ближчими і прозорішими, починали рухатися й жити, він став свідком останньої їхньої зустрічі в гірській хатинці. Першою туди прийшла жінка [вилучення], пізніше появився коханець, на обличчі якого виділась свіжа подряпина, бо він цюйно зачепив гілку. Вона, захоплена дотиком до нього, старанно зупиняла кров поцілунками, але він ухилився від пестощів, він прийшов сюди не для того, щоби повторювати церемонії таємної пристрасті, захищеної від людського ока сухим листям і звивистими стежками. Кинджал теплився на його грудях і під ним билась омріяна свобода. Тривожний діалог котився сторінками, як клубок змії, і відчувалося, що все віддана вирішено. Навіть ці пестощі, що зараз обкутували його тіло, ніби намагаючись переконати і зупинити його, лише нагадували [вилучення] про обриси іншого тіла, яке слід було знищити. Ніщо не було забуто: алібі, випадковості, можливі помилки. Починаючи з цієї години у кожній миті було своє, особливе призначення. Вони двічі повторили увесь план [вилучення], і поспішне шепотіння переривалось лише порухом руки, що погладжувала щоку. Починало смеркати [Кортасар 2008, 107].

Вжитий автором іменник “disyuntiva” має загальне значення альтернативи, а саме необхідності вибору одного з двох можливих рішень [Drae]. Водночас в нього є ще термінологічне значення, яке разом з його формою напівкласичної латини, надає йому книжного характеру. Ці риси іменника виділяють його з-поміж лексики оповідання і надають особливого значення тому непересічному вибору, перед яким стоять персонажі. Іменник супроводжується епітетом “sórdida” ‘брудний’, ‘непристойний’. У такому словосполученні створюється імпліцитний смисл того, що те важливе рішення, яке мають прийняти персонажі, не буде для них гідним.

У перекладі словосполучення трактується зовсім іншим чином. Значення іменника “disyuntiva” і прикметника “sórdida” змінені на, відповідно, ‘непорозуміння’ та ‘несумовите’. Крім того, що кожна з вжитих перекладачем лексичних одиниць не відповідає оригіналу, їх поєднання порушує семантичну логіку: непорозуміння, в жодному зі значень [Блодід 1974, 381], не може бути несумовитим. За цих обставин авторська сема оцінки повністю втрачена, і словосполучення навіть не осягається розумом.

Прикметник “*recelosa*” ‘насторожена’, ‘з підозрою’, ‘з побоюванням’, який характеризує стан жінки, в оригіналі оповідання виділено комою. Цей синтаксичний прийом є типовим для іспанської мови, коли автор хоче зосередити увагу читача на деяких обставинах, на його думку, важливих для адекватного розуміння змісту тексту [Кочубинська-Смичковська 2004, 100]. Слідом за вказівкою на зосередженість жінки, зображується коханець, якому гілка щойно подряпала обличчя. Ця деталь в описі свідчить про його поспіх на зустріч з коханою, схвильованість і неуважність до зовнішніх обставин. Опис стану персонажів різко контрастує один з одним, що виявляється досить суттєвим для оцінки подій у оповіданні.

У перекладі подряпина на обличчі коханця розлого описана. М.Шаройкіна, яка досліджувала відтворення художньої дійсності цього оповідання, а саме наслідки зсувів в образній системі перекладу в порівнянні з оригіналом, відмітила такий зсув при відтворенні цього речення. Дослідниця дійшла висновку, що додавання розлого пояснення не виправдане, привертає забагато уваги і змінює розстановку акцентів в образній структурі тексту. Експлікація не викликана міжмовними розбіжностями і є суб’єктивним рішенням перекладача [Шаройкіна 2010, 192]. У той же час характеристика стану жінки, навпаки, втрачена через вилучення прикметника “*recelosa*”.

За таких змін речення, яке знайомить нас із персонажами описуваного роману, в перекладі втрачає контрастну характеристику і, відповідно, оцінку персонажів, яку вона імплікує. Така контрастна характеристика могла б бути збережена, порівняйте: Першою туди прийшла жінка, вся насторожена, і ось з’явився коханець зі свіжою подряпиною від гілки на обличчі.

У словосполученні “*la libertad agazapada*” оцінку сему несе означення “*agazapada*” ‘оманливий’, ‘позірний’. Речення займає особливе положення в тексті, своєрідний переломний момент, оскільки стає відомою мета зустрічі жінки та коханця, читач здогадується, що буде вбивство. Тут знаходиться і ключова авторська оцінка подій, описаних у оповіданні. Автор натякає на те, що вбивство не принесе бажаного результату. Навпаки, свобода, якої прагнуть персонажі, оманлива, а тому за нею може і має слідувати покарання.

У перекладі авторська інтенція змінюється, і свобода з “оманливої” перетворюється на “омріяну”. Словосполучення відбиває не авторську оцінку мотивації вбивства, а очікування персонажа твору – коханця. Тоді втрачається імпліцитний смисл марності дій та можливого покарання за них, і речення вже не є переломним.

Далі в одному реченні вживаються дієслово “*enredar*” ‘ставити тенета’, ‘розкидати сіті’, ‘вплутувати’ та прислівник “*abominablemente*” ‘огидно’, ‘мерзенно’. Дієслово вказує на те, що жінка облутувала коханця своїми пестощами; прислівник передає її ненависть до свого чоловіка. Ці лексичні одиниці створюють імплікацію того, що саме жінка була ініціатором вбивства, а коханець для неї – виконавець її задуму.

У перекладі дієслово “*enredar*” відтворено за допомогою “обкутувати”, що має значення ‘покрити’, ‘густо оточити що-небудь’, ‘оволодіти ким-небудь’ [Білодід 1974, 516]. Сема ‘тенети’ в українському дієслові відсутня. Прислівник “*abominablemente*” взагалі вилучено. У результаті цих трансформацій остаточно втрачається авторська імплікація, що жінка – ініціатор вбивства, а її коханець – зняряддя.

Нарешті, остання лексична одиниця, якою автор оцінює задуманий план вбивства – це означення “despiadado” ‘нелюдський’, ‘безжалісний’. У перекладі прикметник вилучено без компенсації через що авторську оцінку втрачено.

Отже, з одного боку вилучення в перекладі авторської оцінки стану жінки (*recelosa*), її ставлення до чоловіка (*abominablemente*), а також самого задуманого плану вбивства (*despiadado*), а з іншого – значна модифікація мовних одиниць, що містять оцінку описуваної історії (*la sórdida disyuntiva*), мотивації вбивства (*la libertad agazapada*) та ставлення жінки до коханця (*enredar*) призводять до втрати авторських імплікацій у тексті. Наслідком таких трансформацій є протиріччя між текстом оригіналу та перекладу: якщо в оригіналі це історія про безжалісне вбивство чоловіка руками коханця з оманливою свободою попереду, то в перекладі виявляється історія про вбивство чоловіка з омріяною свободою попереду для несамовитих коханців.

Попри відтворення в перекладі фактуальної інформації зазначені вище трансформації призводять до втрати важливого концептуального пласту авторської оцінки. У результаті естетична інформація про авторську концепцію замінюється естетичною інформацією про концепцію перекладача.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валгина Н.С. Теория текста. – М.:Логос,2003. – 173 с.
2. Гончаренко С.Ф. Информационный аспект межъязыковой поэтической коммуникации // Тетради переводчика: М., 1987. – Вып.22. – С.38-49.
3. Естетика: Підручник / [за ред. Л.Т.Левчук]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 520с.
4. Кочубинська-Смичковська Ю.А. Синтаксис сучасної іспанської мови. – К., 2004. – 165 с.
5. Словник української мови [за ред. І.К.Білодід та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – т. 5.
6. Шаройкіна М.Г. Відтворення образної системи оповідання Хуліо Кортасара „Продовженість парків” у перекладі українською // Мовні і концептуальні картини світу: [Зб. наук. праць]. – К., 2010. – Вип.31. – С.190-195.
7. Diccionario de la lengua española [www.document] – Режим доступу до словника: <http://lema.rae.es/drae/>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Кортасар Х. Продовженість парків : міні-новела [пер. з ісп. Ю. Покальчук] // Всесвіт. – 2008. – №3/4. – С. 106-107.
2. Cortázar Julio. Los relatos, 2. Juegos. – Madrid: Alianza editorial, 2012. – 445 p.

Стаття надійшла до редколегії 22.04.2014

Дорошенко О.Ю., асп.,
Институт филологии КНУ им. Тараса Шевченко, г. Киев

**ВОСПРОИЗВЕДЕНИЕ ЭСТЕТИЧЕСКОЙ ИНФОРМАЦИИ
РАССКАЗА ХУЛИО КОРТАСАРА “НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПАРКОВ”
В УКРАИНСКОМ ПЕРЕВОДЕ**

В статье рассматривается эстетическая информация, передающая эмоционально-оценочное отношение автора к создаваемой им действительности. Детально анализируется перевод языковых средств несущих такую информацию.

Ключевые слова: художественный перевод, эстетическая информация.

Doroshenko O., PhD Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kiev

**REPRODUCTION OF ESTHETIC INFORMATION
IN UKRAINIAN TRANSLATION OF “CONTINUITY OF PARKS”
BY JULIO CORTAZAR**

The article deals with esthetic information that reproduces the emotional and evaluative author's attitude to the reality he created. The translation of the words transferring such information is analyzed.

Key words: literary translation, esthetic information.

УДК 81 – 115

Дубенко О.Ю., к.філол.н., доц.,
Інститут філології КНУ ім. Т. Шевченка, м. Київ

**БАЗОВІ КАТЕГОРІЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ПОЕТИКИ
В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ**

У статті надається аналіз еволюції ключових категорій лінгвістичної поетики, що сформувалися в межах її риторико-герменевтичного та когнітивно-дискурсивного напрямків. Визначаються сутнісні характеристики цих базових понять, що є центральними для ефективного лінгвопоетичного дослідження.

Ключові слова: лінгвістична поетика, внутрішня форма, лінгвопоетичне перетворення, поліфонія, поетична картина світу.

Класично лінгвістична поетика визначається як мовний аспект літературної теорії, вона вивчає естетичну функцію мови, досліджуючи текст як витвір словесного мистецтва. Це дисципліна, що перебуває «на стику» мовознавства і літературознавства, і тому займаючись нею, професійні лінгвісти вирішують літературознавчі питання [Скребнев 1987]. Завдання, які з самого початку ставила перед собою лінгвопо-